

İNCELEMELER

Ocak 2013/1 (1)

VATANDAŞLIK KONUSU

Prof. Dr. Birgül AYMAN GÜLER

İzmir Milletvekili

CHP

İÇİNDEKİLER

- Vatandaşlık Ulusal mı Olmalı Anayasal mı? 1 - 2
- Anayasal Vatandaşlık ve NURCU – GLENCİ KESİM 3 - 4
- Anayasal Vatandaşlık ve KRTY YAKLAŞIMLAR 4 - 6
- Anayasal Vatandaşlık ve “NE VAR Kİ BUNDA!” 6 - 7
- Anayasal Vatandaşlık ve İŞGAL ve İL(Tİ)HAK 7 - 9
- Anayasal Vatandaşlık ve Sn. RIZA TÜRMEN’in DÜŞÜNCESİ 10 -14
- Sn. ATİLLA KART’ın KABUL ve REDLERİ 14 - 16
- ANAYASANIN KELEBEĞİ VATANDAŞLIK TANIMIDIR 16

Vatandaşlık: Ulusal mı Olmalı Anayasal mı?

Türkiye’nin toplumsal geleceğini çizecek iki siyaset var. Bunlardan biri “ulusal vatandaşlık ilkesi” derken diğeri “anayasal vatandaşlık ilkesi” diyor. Bu iki görüş, güncel “yeni anayasa” çalışmalarının bel kemiğini oluşturuyor.

Birincisi, yaklaşık yüz yıl önce benimsemişimiz “Türk vatandaşlığı sistemi”ni uygun ve gerekli görmek demektir. İkincesi ise “TC / Türkiye vatandaşlığı” ya da sıfatsız yalnızca “vatandaşlık” demeyi önermektedir.

İlk görüş CHP ve MHP resmi görüşleridir; ikincisi AKP ve BDP resmi görüşleridir. Partilerin tümünde diğeri görüşün sesli ya da sessiz

savunucularına rastlanabilir. Konuyu olanca ayrıntılarıyla bilmek, özellikle bu geçişkenlikler nedeniyle kritik önem taşımaktadır. Savunucular arasında bir de dinci çevrelerin bulunduğu bilgisini eklemeliyiz.

Ulusal vatandaşlık ilkesini benimseyenler, refah içinde diri bir geleceği güvence altına almak amacıyla dünyanın ve Türkiye’nin güncel ortamıyla koşulları kaynak göstermektedirler. Düşünsel dayanakları ulusal devlet deneyimidir.

1. “Türk” bir etnisite değildir. Türkmen, Yrk, Tahtacı ... gibi etnisiteler vardır; ama Türk adı taşıyan bir etnik grup yoktur. Türk,

kültürel kavim adlandırmasıdır; Anadolu'da bin yıllık Türkçe ortaklığı ve yüz yıllık Cumhuriyet'le yaşanan uluslaşma süreci, Türk kavramını her türlü etnik aidiyetten kurtarmıştır.

2. Ulusal vatandaşlık, topluluk kimliklerini yani etnisite ve milliyet bölünmelerini aşmayı sağlayan ulus kimliğinin ürünüdür. Bu sistem, toplumu toplulukların değil bireysel temelde yurttaşların eşitliği üzerinde yükselir. Böyle bir eşitlik, her türlü etnisite; inanç grubu; cinsiyet gömleklerini yırtar ve bireysel özgürleşme sağlar.

Anayasal vatandaşlık ilkesini benimseyenler, farklılıkların altını çizmek ve "ötekini savunmak" amacıyla dünyada yaşadığı varsayılan (dünyanın değil) "küreselleşme"nin gerekleri ile Türkiye'deki alt toplulukların (Türkiye'nin değil) istemlerini kaynak göstermektedirler. Düşünsel dayanakları küresel emperyalizmin felsefecisi Alman Jürgen Habermas'tır:

1. Vatandaşlık "ulus" üzerinden değil, yalnızca "anayasa" sözleşmesi çerçevesinden kurulmalıdır. Şimdi ulus ve vatandaşın adı olan "Türk", bir etnisite/ırk adıdır. Türkiye'de yaşayan kimi vatandaşlar bu isimden rahatsızdır; Türk adlandırmasının kendilerini ifade etmediği ve dışladığı düşüncesindedirler.
2. Anayasal vatandaşlık, "eşit"lik sağlamalıdır. İlkenin tam adı "eşit anayasal vatandaşlık"tır. Bu sistem, bireyleri değil toplulukları bir arada tutacaktır. Ulus kimliğinden kurtuluş, topluluklar kimliklerinin tanınmasını mümkün kılacaktır. İşte bu farklı kimlikler arasında eşitlik sağlanması gerekir.

Bu özellikler sayesinde, anayasal vatandaşlık sistemi, toplumdaki her farklı topluluğu anayasanın koruması altına almış olacaktır. Tüm topluluklar, kendi varlıklarını sürdürebileceklerdir. Bunun yolu, farklı topluluklara hukuksal tanıma sağlamaktan geçer. Anayasal vatandaşlık ilkesinin en önemli "yeni bir sistem" özelliği de burada ortaya çıkar.

Toplumdaki etnik ve inanç/din temelli topluluklar, toplumsal ve siyasal yaşamda "kendi" adlarına etkinlik gösterme gücüne kavuşturulmuş olurlar. "Kendi" dillerinin resmi dil olarak kabulü, "kendi" eğitim sistemleri, "kendi" temsilcilerinin siyasal yarışması, "kendi" sinemaları, evlilikleri, gömü törenleri ve mezarlıkları..... Devletin yapması gereken, her topluluğa "eşit haklar" tanıyıp bu temelde davranmasıdır.

Kısaca anayasal vatandaşlık, toplum ve siyaset için tek ulusal yaşamdan vazgeçilip cemaatler ve milliyetler yaşamını vaat eder. Toplum ve devlet ulusal değil "cemaatler ve milliyetler dünyası" olacaktır.

Bizim İçin Hangisi?

Anayasalar, kişi ya da toplulukların psikolojik doyumlarını sağlamaktan daha fazlasını yapar. Bir ülkenin tüm yönetim sisteminin yapı ve ilkelerini kurar. Yapı ve ilkeler, şimdiki gibi tarihsel dönüm noktalarında bütün bir ülkenin ve halkın varlık – yokluk sorunudur. Şimdi söz konusu olan Türkiye'nin ve Türk Ulusu'nun geleceğidir. Bu nedenle, "hangisi" sorusuna yanıtımızı politik / taktik nedenlerle değil tarihsel / stratejik nedenlere dayanarak vermek zorundayız.

İki sistemden birini yeğleyebilmek için sorulması gereken temel sorular şunlardır:

"Ulusal vatandaşlık" bizi geleceğe eskisinden daha güçlü bir biçimde taşıyabilir mi? Bunun için bin yıllık oluşum ve yüz yıllık kuruluş dönemleri temel alınıp eleştiri süzgecinden geçirilmeli mi?

"Eşit anayasal vatandaşlık" ilkesine göre kurulacak bir yönetim sistemi, ülke olarak 'bir Türkiye'nin varlığını ortadan kaldırma sonucu yaratır mı? Bu ilke, tüm halkın refahının artmasına hizmet edebilir mi?

Bize gereken nedir? Ve elbette tarihsel – toplumsal koşullar bakımından değerlendirdiğimizde mümkün olan hangisidir? **Ulusal devlet mi yoksa milliyetler devleti mi?** (BAG,1 Ocak 2013)

Anayasal Vatandaşlık ve Nurcu- Gülençi Kesim

“Yeni Anayasa” tartışmalarında AKP, BDP, kendi partisinin resmi görüşü farklı olmakla birlikte bu cemahta yer tutan bazı siyasetçiler ve Nurculuk, Gülençilik gibi çeşitli dinci çevreler, Türkiye’nin yönetimi için “anayasal vatandaşlık” öneriyorlar.

Hedeflerini tümüyle dinsel referanslara dayandırdıklarını ileri süren dinci siyasal kesimler, “milli” olanın “dini” olanı yok ettiği düşüncesindedir. Bu nedenle çıkış yolunu Osmanlı Devleti’nin hilafetçi örgütlenme kodlarında aramaktadırlar. Bunlardan biri, düşünsel gücünden çok sahip olduğu dünyevi servet ve zengin küresel müttefikleri sayesinde ülkemizde başlıca iktidar odaklarından biri haline gelmiş olan Nurcu – Gülençi siyasettir.

Nurcu – Gülençi kesim, Nesil Yayınlarından Ocak 2011’de Demokratik **Açılım Üzerine Düşünceler – Çözüm Mümkün / Çareseri Mimkune** başlıklı bir kitap çıkarmıştır. Kitap biçiminde, ama gerçekte Türkçe, Kürtçe, İngilizce, Arapça dillerinde kaleme alınmış bir bildirge içeren bu yayında, “anayasal vatandaşlık” savunusu yapılmaktadır. Saidi Nursi’yi temel alan Nurculuğun bildirgesine göre anayasal vatandaşlık yapısal çözümdür. Bildirge dört maddede şöyle özetlenebilir:

1. “Milliyetçilik bir bilinç çarpılmasıdır ve aslında dinle bağdaştırılması mümkün olmayan bir şeydir. Eğer biz kendimizi etnik kimliğimizle tanımlarsak Türk ile Kürt hakiki kardeşliğini hissedemez... Ama asli kimliğini Müslüman olarak görürse, hangi milliyetten hangi dilden hangi coğrafyadan olursa olsun hangi sosyal sınıftan olursa olsun bütün müminleri bu kimliğin içine koyabilir.” (s. 32)

2. “Sadece Türk etnik kimliği temelinde tanımlanmış bir millet anlayışı, Türkiye toplumu açısından problemleri çözücü bir yaklaşım değildir... milli kimlik tanımlamasının etniklikten arındırılması bir zorunluluktur..... *Anayasal vatandaşlık olarak adlandırılan, devletin*

vatandaşıyla kurduğu ilişkinin esas itibarıyla hukuki bir ilişki olması gerektiğini söyleyen yaklaşımı temel alarak bir üst kimlik inşa etmeliyiz.” (s. 22-23) “Türk kimliği yerine, bir üst kimlik olarak anayasal vatandaşlığın ikame edilmesi gerekir.” (s. 38, 48)

3. “Dün Kürtler ile Türkler veya Kürtler ile devlet arasında bir sorun olduğunda, *bunu İslam’a göre çözmek mümkün olmakla birlikte, seküler milliyetçiliğin iki tarafta da egemen olduğu bugünün vasatında, böyle bir imkanımız mevcut değildir.* Dolayısıyla mesele, .. insan hakları anlayışı çerçevesinde çözülme durumundadır. İnsan hakları çerçevesi içerisinde ise temel haklar, sosyal haklar ile kültürel haklar, kolektif haklar ve siyasal haklar yer almaktadır.” S. 49

4. “*Ref’i imtiyaz lazım*”.... (s. 50). Bu anlayışa göre, ulusal yapılanmaya ait ne varsa, toplumda bir kesime tanınmış imtiyaz özelliği taşımaktadır. Dil, bayrak, eğitim, kısaca toplumsal yaşamın her alanında Türk ulusu kimliğine ait her şeyin temizlenmesi gerekmektedir. İşte birkaç örnek:

- Anayasanın başlangıç kısmında Atatürk milliyetçiliğinin esas alınması... önemli bir soruna işaret etmektedir.... kesinlikle değiştirilmesi...”
- Ülke genelinde birden fazla resmi dil ya da bölgesel düzeyde birden fazla resmi dil kabul edilebilir. (s. 35-36)
- “Mesele [Kürt meselesi değil] öncelikle bir Türk meselesidir.” (s. 41). Ulusal/resmi tek dil kaldırılmalı; kültürel çoğulluk, yerel özerklik, “Türk figürlerinin yanında Kürt, Arap ve diğer etnik kimliklerden figürlerin de pozitif şekilde yer aldığı çocuk kitapları, ...” (s. 55)

“Sorun Türk Sorunudur”

Bildirge’nin en önemli ve en kestirme cümlesi, Türkiye’de yaşanan sorunun “**Kürt Sorunu Değil Türk Sorunu**” olduğunu dile getiren cümledir. Dinci çevreler, kendi iktidarlarının ulusal mücadelelerle

sona erdiğini hiç unutmamakta; Osmanlı'da hilafete son verilmesini suçların en büyüğü saymaktadırlar. Çünkü bu devrimle birlikte "dini devlet" ortadan kalkmış ve yerine "ulusal devlet" geçmiştir. İşte bunu yapan Cumhuriyetçi kadroyu, Mustafa Kemal'i, Kemalizmi, Atatürkçülüğü ve Türk vatandaşlığı sistemini öfke ve nefretle karşılamaktadırlar.

Günümüzde "İslam ittifadı" hedefiyle yol alamayacaklarını görüp gerçekçi davranmakta ve kendileri için en korunaklı limanın Batı kaynaklı "evrensel insan hakları sistemi" olduğunu kavramış bulunmaktadır. Bunu da yukarıda (3). maddede yapılan aynen aktarmadan görüleceği gibi açıkça dile getirmekten kaçınmamaktadırlar. Bu, kendi varlığını "İslam" üzerine kurduklarını ileri sürenlerin "Hristiyanlık" ile nasıl kolayca iç içe geçtiklerine ilgi çekici bir örnek oluşturmaktadır.

Bunun kadar ilginç bir diğer şey de, İslamcı olduğunu söyleyenlerin, kendi hedeflerine hizmet eden bu yolu, küreselciliğin Alman filozofu **Jürgen Habermas**'a borçlu olmalarıdır. Nurcu – Gülemler bu konu bakımından Habermascıdır!

Neden "Yeni Anayasa"?

Neden anayasal vatandaşlık?...

Dinci çevreler, 1923'te yaşadıkları büyük yenilgiyi yüz yıl sonra zafere dönüştürmeye çalışıyorlar. Bunun için yeni anayasa, bunun için anayasal vatandaşlık istiyorlar diyebiliriz

Ya da daha kısaca: 'Krizi fırsata dönüştürüyorlar'.

(BAG 2 Ocak 2013)

ANAYASAL Vatandaşlık ve Kürtçü Yaklaşımlar

"Yeni Anayasa" tartışmalarında vatandaşlık sisteminin değişmesini ve sistemin "anayasal vatandaşlık" görüşüne göre tanımlanmasını isteyen kesimlerden biri de Kürt milliyeti çerçevesinde siyaset yapanlardır.

Katılımcı Demokrasi Partisi (KaDeP) ile Hak ve Özgürlükler Partisi (HAKPAR) üniter devlete karşı federalizm talebinde bulunurken, Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) 'demokratik özerklik' etiketiyle üniter devlete değil ulusal devlete karşı konumlanmıştır. Bu iki talep, Anayasa'nın "devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü" ilkesinin ortadan kaldırılmasını gündeme getirir.

Anayasa'da benimsenmiş olan "bölünmez bütünlük ilkesi" şöyledir:

"MADDE 3- Türkiye Devleti, **ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür**. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî

marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır."

Anayasal bölünmez bütünlük ilkesi, tartışmalarda farklı anlamlar yüklenerek konuşulur. Bu ilkeye karşı olanlar, ilkenin içeriğinden rahatsızdır. Ama bir de, bu ilkenin 'duygusu'ndan rahatsızlık duyanlar vardır. Rahatsızlık daha çok 'vatanın bölünmez bütünlüğü' sesinin 12 Eylül faşizmini hatırlatmasındandır.

Ne var ki, konuyu gerçek niteliğiyle anlayabilmek için, sözkonusu ilkenin matematiksel haline odaklanmakta büyük yarar vardır. Devletin 'ülkesi ile' bölünmezliği üniter devlet ilkesinin benimsendiğini; 'milleti ile' bölünmezliği de ulusal devlet ilkesinin temel alındığını gösterir. Buna göre, Türkiye'de devletin coğrafyaya göre toprak üzerindeki örgütlenişi üniter/tekçidir; federal olamaz. Yani yasa yapma ve yasaları uygulama gücü, ülkenin parlamentosu ile hükümetindedir; bunun dışında siyasal karar ve yürütme organı yoktur. Diğer bütün kurumlar, valilik ve kaymakamlıklar, yerel yönetimler siyasi

değil, idari nitelik taşır. Yine buna göre, devletin insana/topluma göre örgütlenmesi “ulus” esasına dayanır; milliyetler devleti olamaz. Tüm vatandaşlar etnik kökeni, inancı, cinsiyeti ne olursa olsun Türk vatandaşdır. Devlet ve hukuk karşısında vatandaşlara ne birey ne de topluluk olarak hiçbir ayrıcalık ya da dışlama sözkonusu olamaz; vatandaşların eşitliği esastır.

FEDERALİZM YA DA ANAYASAL VATANDAŞLIK!

Kürtçü siyasetin KDP ve HAKPAR kanadı devletin ülkesi bakımından, BDP kanadı ise milleti bakımından bölünmesini talep etmektedir.

KDP ve HAKPAR gibi yapılar, Türkiye’de devletin toprağa göre federalizm esasına göre örgütlenmesini talep ederler; bu talep parti programlarında açıkça yazılmıştır. Öncülüğünü Şerafettin Elçi’nin yürüttüğü (KDP) Programı’nda şöyle denir: “4- Sorunun çözümünde farklı formüller tartışılabilir. Partimizin çözüm formülü özgürlükçü, çoğulcu, katılımcı, laik, demokratik federal sistemdir.” Başkanlığını Kemal Burkey’in yaptığı HAKPAR Programı’ndaki ifade ise şöyledir: “Parti, üniter devleti reddeder. Kürt sorununda ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını ilkesel olarak benimser. Sorunun çözümü için, Türkiye’nin Kürt ve Türk halkının eşitliğine dayalı demokratik ve federal bir tarzda yeniden yapılandırılmasını savunur.”

Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Programı’nda ulusal devletin ortadan kaldırılması talebi yer alır: “Tek ırk, tek dil, tek din, tek kültür ve erkek egemen anlayış yerine toplumdaki bütün etnik, kültürel, inançsal ve cinsiyet farklılıklarını kapsayacak şekilde, “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı” esas alınacak ve anayasal yurttaşlık olarak bu üst kimlikle tanımlanacaktır.” BDP için sorunun çözümü, “Türk ulusu” ve “Türk vatandaşlığı” sisteminin ortadan kaldırılmasındadır. Öngördüğü “TC vatandaşlığı”nın nasıl bir yapı getireceği konusunda ise açıklık yoktur. Partinin savını daha çok çoğulculuk, katılımcılık, özgürlük, evrensel insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne dayanmak gibi genel kurallarla savunduğu görülmektedir.

FEDERALİZM ile ANAYASAL VATANDAŞLIK

BİRBİRİNİ TAMAMLAR!

İki çözüm birbiriyle çelişir mi? KDP – HAKPAR’ın toprağa dayanan –ülkesi bakımından- federalizm talebiyle BDP’nin topluluğa dayanan –milleti bakımından- federalizm [anayasal vatandaşlık] birbirine karşıt mıdır, değil midir?

Bu soru, **Rızgari** Dergisi’nde 2007 yılında İbrahim Güçlü tarafından şöyle yanıtlanmıştır:

“Türkiye’nin federalleşmesi ile anayasal vatandaşlık arasında bir paradoks değil, birbirini tamamlayan, birbirinin “olmazsa olmaz” şartlarındandır”. Rızgari yazarı, Said-i Nursi gibi “ref’i imtiyaz lazım’ demektedir. Ona göre de “Türk vatandaşlığı” ülkemizde etnik gruplardan birine tanınmış bir ayrıcalıktır:

“Anayasal vatandaşlık, ... tanımı, etnik ve ulusal, dinsel ve mezhepsel, kültürel bir öğeye dayanmaz. Bu anayasal vatandaşlık tanımında, öncelikli ve imtiyazlı herhangi bir hangi bir ulus ve etnik grup yoktur. Yani Türkiye’de vatandaş olan herkesin Türk kabul edildiği bir anlayış, Türk ulusal ve etnik yapıya tanınan imtiyaz, anayasal vatandaşlık konseptine aykırıdır. [Devlette]... bütün grupların kolektif hakları güvence altına alınır.”

Rızgari yazısı, anayasal vatandaşlık kavramının Alman Jürgen Habermas tarafından Avrupa Birliği’nin inşası için geliştirildiği bilgisini vermektedir. Çok farklı bir sorun için ortaya atılmış olan kavramı, yapı ve sorunların birbirine benzemeziğine aldırılmadan büyük bir hızla kabul edilebilir görmüştür. Yazara göre, “anayasal vatandaşlık, Türkiye Cumhuriyeti gibi çok uluslu ve etnikli topluluklar için daha çok anlamlı bir vatandaşlıktır.”

DEĞERLENDİRME

Anlaşıyor ki, Nurcu – Güleni kesim için olduğu gibi Kürtçü kesim için de sorun gerçekte Kürt sorunu değil, “Türk sorunu”dur. Bu nedenle ele verip bizi –Türk vatandaşlığı güzeldir diyenleri- ikna etmeye çalışıyorlar. Bütün “empati programları” buna yönelik. Oysa biz “biz-onlar” karşıtlığı içinde değiliz. Dolayısıyla ortadaki

sorunu “empati”yle değil, ancak, hepimiz için yerli yerinde bir dünya ve Türkiye analiziyle çözebiliriz.

Anayasal vatandaşlık, siyasal yapılanma düşüncemizi “birey – toplum” ekseninden “topluluklar – toplum” eksenine sürüklemeye çalışıyor. Bu geri adımı da unsurları topluluklar değil ulusal devletler olan bir AB için imal edilmiş; gelişmiş Batı ülkelerinde yaşanan “göçmenler ve vatandaşlık” sorunları için uygulanabilirliği soruşturulmuş bir kuramdan esinlenmeye atıyor.

Eldeki kuram bir Alman’a; 1990’lı yıllara; ve Avrupa Birliği’nin inşası amacına dönüktür. “25 ayrı ulusal devletten Avrupa Birliği’ni nasıl yaratırız?” sorusu için ortaya atılmış bir

kavramın, bin yıllık tarihle yüz yıllık uluslaşma sürecine sahip Anadolu için uygun bulunmasını anlamak, tarihsel ve mantıksal olarak olanak dışıdır.

Nurcu – Güleni kesimde olduğu gibi bu kesimde de tarihsel ve mantıksal koşullar, bir çırpıda ideolojik ve siyasal sabitlere kurban edilmiştir. Üstelik bu işlem yalnızca bir “dışalım” da değil, aynı zamanda tarihin çok özel örneklerinden biri olan AB için yapılmış bir kuramın dışalımıdır. Bu tür bir tarihsel – kuramsal tutarsızlık, Türkiye’ye çıkış gösterebilir mi?

Bu formül çıkıştan çok, çıkmaz sokak girişidir.
[BAG, 6 Ocak 2013]

Anayasal Vatandaşlık ve “Ne Var ki Bunda”?!

“Yeni Anayasa”nın en önemli tartışmalarından biri, vatandaşlık tanımı.

AKP –çevresindeki cemaatler- ve BDP ile diğer Kürtçü siyasetler, “anayasal vatandaşlık” olsun diyorlar. Bunun anlamı, “ulusal vatandaşlık” ilkesinin terk edilmesi. Somut söyleyişle, anayasal vatandaşlar vatandaşlığa “TC / Türkiye vatandaşlığı” densin istiyorlar. CHP ve MHP ulusal vatandaşlık sürmelidir, yani “Türk vatandaşlığı ilkesi kalmalıdır” diyorlar.

Bazılarımız da, “ne var ki bunda!” duygusu içindeler. Bu duygunun içinden konuşanların ileri sürdükleri başlıca savları beş maddede toplamak mümkün görünüyor:

“Vatandaşlığın anayasada yazılması kötü bir şey mi? Tabii anayasal olsun, anayasada belirlensin!”

Önerilerden birinin “anayasal vatandaşlık” diye adlandırılmış olması, böyle bir karışıklığa yol açmaktadır. Gerçekte, her iki tür vatandaşlık da anayasada tanımlanır. “Anayasal vatandaşlık”, bu kurumun anayasada belirlenmesi anlamına gelmez.

Vatandaşlığın “ulusa göre” tanımlanmaması, bunun yerine devlete (TC) ya da toprağa (Türkiyelilik) göre tanımlanması anlamına gelir. Yani bu terim, **farklı bir vatandaşlık sistemini** ifade eder.

“Madem bazı vatandaşlar kendilerini “Türk” diye adlandırmak istemiyorlar, o zaman daha geniş adları kabul edelim; onlar da kendilerini bu ülkeye ait hissetsinler. Bu kavga da bitsin!”

Anayasalar yalnızca aidiyet duygusuna karşılık veren metinler olsa, bu olabilirdi. Ne var ki anayasalar, içerdikleri her cümle bakımından bir *mekanizma* öngören hukuk metinleridir. Türk vatandaşlığından vazgeçmek, **bireysel haklara dayanan yurttaşlık sisteminden topluluk haklarına dayanan bir toplumsal – siyasal sisteme geçiş** yapmak demektir. Birkaç örnek vermek gerekirse, Başbakan’ın dile getirdiği 36 etnik grup temelinde okullaşma ve eğitim sistemleri; birden çok dilin resmi dil olarak kabulü; farklı inanç grupları için farklı mezarlıklar; siyasal seçimlerin topluluklara kota uygulamasıyla yapılması; vb... demektir.

Devletin bireylere değil topluluklara göre örgütlenmesi, hak ve özgürlükleri hepimiz için genişletmeye hizmet etmez. Aksine, bizi bugünkü durumla karşılaştırmayacağımız kadar ayrı, kendi içine kapalı, birbirine yanancı ve kavgalı hale getirir. Böyle bir sistem "kavga" bitirme gücü taşımaz; aksine "kavgalar" yaratır.

“Eşit anayasal vatandaşlık”, buna nasıl karşı çıkılabilir ki? Hem eşitlik hem anayasallık! Bunlar iyi şeyler değil mi! “

Anayasal vatandaşlığın anayasallığı nasıl “anayasaya yazma” anlamına gelmiyorsa, bunun eşitliği de yurttaşlar arasında eşitlik anlamına gelmez. Buradaki eşitlik bireyler arasında değil, grupların/toplulukların birbirine eşitliğidir. Başka bir söyleyişle “eşit anayasal vatandaşlık”, ülkedeki inanç ya da etnik temelli gruplar arasında eşitlik sağlanması talebi demektir. Buna göre, örneğin, her topluluğun dili devlet yaşamında yer bulmalı; resmi dil olabilmelidir. Aksi halde, tek dil resmi dil olursa, o dilin etnik grubu diğer etnik gruplara göre üstünlük elde etmiş, “eşit anayasal vatandaşlık” bozulmuş olur. Yine örneğin eşitlik gereğince, her topluluk kendi kimliğiyle yer alacağı toplumsal - siyasal yaşamda bir diğer topluluğa “eşit olarak” temsil edilmelidir. Bürokraside ve siyasette makam ve sandalyelerin dağılımı, topluluklar arasında eşitlik gözetilerek yapılmalıdır. Kısacası bu anlayışın tasarladığı yapı, cemaatler ve milliyetler devletidir. Formülün “iyi” olup olmadığına, bu içeriğe bakılarak karar verilmesi gerekir.

“Anayasa’da vatandaşlığa Türk denmişti de ne oldu? Anayasaya yazmak, fiili durumun öyle olacağı anlamına gelmez ki! Bunda arıza çıkarmaya ne gerek var?”

Karşısında bir şey söylenmesi en güç ‘yorum’ bu! Eğer böyleyse, “neden anayasa var” ve ‘bu kadar insan yıllardır neden anayasa üzerine vakit yitirmişler ki?’ diyebiliriz herhalde. Böyle bir düşüncenin, ‘eşit anayasal vatandaşlık’ formülüyle yapılmak istenen işlere yeşil ışık yakmak anlamına geldiği açıktır.

“ABD ‘anayasal vatandaşlık’ ilkesine dayanıyor; kendilerine Amerikalı diyorlar. Parçalanmadıkları gibi dünyanın da süper gücü olmuşlar!”

ABD’nin vatandaşlık sistemi ulusal vatandaşlık ilkesine dayanır. Bu ülkedeki 50 eyalette yaşayanların tümü tek resmi dil kullanırlar. Farklı etnik gruplar toplumsal ve siyasal yaşamda “kendi kimlikleri” ile eşit topluluklar olarak değil, eşit bireyler olarak varlık gösterirler. Bu örnek, konunun basit bir isim değişikliği olmadığını güzel bir biçimde göstermektedir.

“Ne Var ki Bunda”cılık!

Anayasal vatandaşlık formülü, vatandaşlık sisteminde isim değişikliği yaratmaktan ibaret değildir. Ardında hem toplumun hem devletin başka tipte örgütlenmesini gerektiren kapsamlı bir mekanizma taşır. Sistemi birey olarak yurttaşların eşitliğine göre değil, etnik ve inanç gruplarının eşitliğine göre kurar. “Ne var canım bunda!” tavrı, ya ‘bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olmak’ durumu ya da başkalarını kandırma amaçlı bir tavır tercihidir.

(BAG, 8 Ocak 2013)

ANAYASAL VATANDAŞLIK ve İŞGAL ve İL(Tİ)HAK

Ulusal vatandaşlıktan vazgeçelim, anayasal vatandaşlık ilkesini benimseyelim diyenler çalışmalarını son hız sürdürüyorlar.

Daha önceki ve yukarıdaki yazılarda anayasal vatandaşlığı AKP ve Nurcu - Gülcenci cemaatin dinsel siyaset için fırsat saydığını, Kürtçü siyasetin de bir tür milliyetler devleti yaratmanın en uygun aracı olarak bağrına bastığını

yazmıştım. Bu ikisine ek üçüncü bir kesimin de, “madem zamanın ruhu böyle, oluversin!” kabullenmesine girdiğini, bu sözümona liberal görüşlerin temelsiz beş noktada toplandığını kaleme almıştım.

Anayasal vatandaşlık cephesinde dördüncü bir kesim daha vardır. Oyunun yayılcı ve fetihçi “esas oğlanı”... Kuzey Irak’ı Türkiye’ye katıp petrol ve doğalgaza hükmetme hırsı içinde olan sermaye kesimi. Bunlar, küresel banka/mali sermaye ve küresel gaz/petrol enerji tekellerinin bir grubuyla kurdukları işbirliğine güvenip, tarihe ve 75 milyona meydan okumaktadırlar.

Değerlendirmeyi sona bırakarak, bu kesimlerin bakışını en açık biçimde görebileceğimiz bir araçtan yararlanabiliriz. Bu araç bir TV programıdır.

GERÇEKTEN DE “SANSÜRSÜZ”!

24 adlı televizyon kanalında 5 Şubat 2013 günü Sansürsüz adlı bir program yapıldı. Yiğit BULUT yönetiminde Serdar TURGUT ve Ahmet KEKEÇ’in konuşmacı olduğu bu programda, yeni anayasada vatandaşlık konusu konuşuldu.

Programın başlama sorusu şuydu: “Vatandaşlık kavramı, herkesi içine alacak şekilde nasıl tanımlanmalı?” Daha en baştan tercihler ortaya kondu. Üç konuşmacının ortak görüşü, anayasal vatandaşlığın benimsenmesi ve Anayasa’dan Türk vatandaşlığının çıkarılması idi.

Ama programın asıl ilginç yönü, “anayasal vatandaşlık neden gerekir” sorusuna getirilen yanıtta gizliydi.

Yiğit BULUT, program boyunca konu nereye giderse gitsin kendi görüşünü adım adım söylemeyi sürdürdü. Konuya, yalnızca vatandaşlığın adı bakımından değil devletin adının da değiştirilebileceği gibi “çok cesur yürek”li bir noktadan girdi.

“Çok cesur yüreklilikle tartışmak lazım. 1900’lü yılların başında bu topraklardaki insanlar bir imparatorluğu tasfiye edip bir devlet çıkarma cesaretini gösterdiler. Çünkü tarih bu görevi onlara verdi. Kaçamazlardı. O dönemde bu topraklarda onlar vardı. Şimdi

yüz yıl sonra, eğer bu topraklarda daha büyük bir devlet biçme görevini tarih bize verirse biz de bunu yapmak zorundayız. **Ve bu daha büyük biçtiğimiz devletin adı Türkiye Cumhuriyeti devleti olmayabilir.”**

Programcı bunu 2006’dan beri söylediğini belirtti ve “bu bölgede Büyük Avrasya Konfederasyonu, bu bir örnek isim, başka bir isim de olur, yeni bir devlet biçme görevini tarih bize verirse biz bunu yapmak zorundayız. Niyi Azerbaycan ayrı bir devlet olsun?” diye devam etti.

“Bu bölgeye bakınca AB’ye girelim mi girmeyelim mi projesi komik aslında. **Şimdi bizim vatandaşlarımızın da nasıl bir yapının vatandaşı olduğunu anlaması gerekiyor artık. Bu büyük coğrafyadaki bir vatandaşlıktan bahsediyoruz.** Buna Erbil de dahil. Buna Bakü de dahil. Buna Gürcistan da dahil. Kazakistan da dahil. Türkmenistan da Rusya da dahil. Rusya da bunun farkında. Şimdi bu açıdan baktığımızda ortaya çıkan büyük Türkiye İsrail’i İran’ı çok korkutuyor.”

Programcıya göre anayasal vatandaşlık, Türkiye Cumhuriyeti için değil büyümüş başka bir devlet kurmak için gereklidir. Doğal olarak bu durumda ona göre “Türk vatandaşlığı” bir etnisiteye gönderme yapar ki, bu özellik kurulacak olan ‘büyümüş devlet’in gereklerini karşılayamaz. Ve resmi küçük bir cümleyle tamamlar: Şimdi “etnisite” değil “din” zamanıdır!

“Vatandaşlık kavramını biz yazarken, bu yeni konseptte göre bir vatandaşlık kavramı üretmemiz lazım. Çünkü biz sadece Kürt, Laz, Çerkez, Boşnak, Pomak, falan gibi değil, biz bu bölgedeki bütün ulus parçalarının içinden bireylerin yaşayacağı ortak kavram. Ortak bir paydası var bu coğrafyanın. O da İslam.”

Ahmet KEKEÇ, ortak paydayı “tarihçi” olarak onayladı: “O ister istemez tek referans noktası! Tarihten tevarüs ettiğimiz [miras aldığımız] bir referans noktasıdır. Ortak noktamız tüm bu coğrafya için İslam!”

İyi ama neden? Türkiye’nin vatandaşlığından sınırlarına, devletin adından siyasal rejimine dek

bu tepeden tırnağa değişmeyi gerektiren şey nedir?

Konuşmacılar, “bir Kürt devleti kurmayı Türkiye kendisi yapacak; kurup sonra içine alacak” görüşündeler. **Serdar TURGUT**’un “Kuzey Irak Türkiye’nin içine girer, Suriye ve İran Kürt bölgeleri için de model olabilir. Çok uçuk geliyor ama...” sözüne karşılık Yiğit BULUT kendinden emin “yok, uçuk değil artık. On sene önce konuştuğumuzda uçuk geliyordu ama bugün artık ortaya çıktı. Bugün Başbakan ne dedi? Kıbrıs diye bir devlet yok dedi.” Ve Serdar TURGUT tamamladı ki, Kıbrıs’ın doğusunda dünyanın en önemli doğalgaz kaynakları var. Programcı ekledi: Orta Doğu ve Doğu Akdeniz’in enerji kaynakları Avrupa’ya gitmeli. Bu zenginlik Türkiye’den gidecek, o halde bu bölge bir “barış alanı” olmalı. Bu yeni “barış alanı” Türkiye tarafından yaratılmalı!

Peki ya bu “barış alanı”nın bedeli nedir?

Programcı, bu görevi bize tarihin verdiğini ve önceki kuşaklar gibi bizim de görevden kaçamayacağımızı söylemekle birlikte, bu ‘uhrevi zorunluluk’ dışında pratik gereklilikleri de ortaya koyuyordu:

“Bu yapı bu şekilde giderse, bundan **bir devlet de çıkabilir**, ama tam tersi **savaş da çıkabilir**. Devlet olmadan da Kuzey Irak’ta başka menfaatlerle bulunacak çözümler, **bağlılıklar** da çıkabilir. TC Devletine eklenmiş yeni bölgeler ortaya çıkabilir. **Eklenmiş** Kuzey Irak, bölünmüş Suriye’nin bir parçası, **bölünmüş** İran’ın belki bir parçası orta vadede baktığımızda. Sonuçta merkez Ankara. Ve bu gidişat inanın herkesi çok korkutuyor.”

Programcı, gerçekçi ve bir o kadar da korkusuz. Taş da düşebilir, ayı da çıkabilir diyor; ve bu olasılıkların pek güçlü olduğunu da besbelli ki görüyor. Ama o olasılıkları umursamıyor; onun başını “herkes”i korkutmak döndürüyor.

ANAYASAL VATANDAŞLIK,

ETNİK - TEOKRATİK FAŞİZMİ ÇAĞIRIYOR!

Farklı kesimlerin çevresine topladığı görüş artık biliniyor: “Türk vatandaşlığı etnik kimliğe

dayalıdır; Türk sözünü silelim.” Bunlar, Türk sıfatını başka etnik grupları dışlayan ırkçı bir temel sayıyorlar. Öyle sayıyorlar, çünkü Türk vatandaşlığı kimliği, kurdukları emperyalist – yayılmacı – mezhepçi savaş planlarına engel oluyor.

Yukarıda özetlenmiş olan görüşler, her şeyi açıkça ortaya koyuyor. Anayasal vatandaşlık diyenler (1) ulusal devlet istemiyorlar, (2) üniter devlet değil federal ya da konfederal devlet istiyorlar, (3) ve bunların doğal parçası olarak da başkanlık sistemi istiyorlar.

Savaş çılgınlığıyla yükselen bu gerici planın önündeki başlıca engel, “ulusal devlet” yapısıdır. Türk vatandaşlığı kurumu sürdüğü, Türkiye ulusal devlet biçiminde ısrar ettiği sürece, komşu devletlerin de toprak bütünlüğünü ve ulusal yapılanmalarını zorunlu görecektir, kendisini savunurken onları da savunmuş olacaktır. Türk Ulusu’na gösterilmesini istediği saygıyı Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Irak, İran, Özbekistan, Suriye ulusları için de özenle talep edecektir.

Oysa hayali kurulan yayılma planı, Azerbaycan - Irak – Suriye – İran ulusal yapılarının parçalanmasını gerektirmektedir. Buradan ayrılacak hidrokarbon yataklı bölgelerin Türkiye’ye “ilhak – iltihak” edilmesi ancak böyle mümkün olabilecektir.

Azerbaycan ve İran’daki Azeri nüfus, her ne kadar mezhep bakımından farklılık sergilese de, bu ülkenin vatandaşları, bu kez Azeri Ulusu’nu yok sayan bir Türklük söylemiyle bu ittifaka katılmak üzere kışkırtılabilir. Azerbaycan ve İran ulusal birlikleri sarsılıp oradan koparılacak kimi parçalar ittifaka çekilebilir. Gürcistan ise, enerji kanallarının dağıtım üssü olarak, öyle anlaşılıyor ki, böyle bir altyapı karşısında nefessiz kalacağı için kurulacak “büyümüş devlet”in içine mecburen gelecektir. O halde şimdi savaş zamanı!

Böyle bir “coğrafya”, artık elbette Türkiye Cumhuriyeti adıyla varlığını sürdüremez. Bunu da değiştirmek gerekecektir. Ama bu son adımdır. İlk adım ise, bütün bu gerici plan için gereken adımları atmaya olanak sağlamak üzere

bir 'engel'den kurtulmaktan ibarettir. Bu engel, "Türk vatandaşlığı" kurumunun kendisidir. O halde nereden vurulabilirse oradan vurun! Ulusal yapılanmanın temel hukuksal taşıını kırın!

Bu plan, Kuzey Irak'ta ihale kapmış bulunan her etnik kökenden 100 TC Şirketi'nin, yabancı ortaklarıyla birlikte kurdukları bir vahşet planıdır. Yalnızca Türkiye'yi değil, aynı zamanda tüm Orta Doğu ve Orta Asya bölgesini kavurucu bir savaşa sürükleme planıdır.

Böyle fetihçi bir saldırganlık, hangi etnik kimliğe özgürlük vaat edebilir?

Böyle bir Çaldıran ruhu, inançlara saygılı bir toplum düşünceye nasıl hizmet edebilir?

Böyle ilhak – iltihak savaşçılığı, bireysel hak ve özgürlükleri nasıl güvence altına alabilir?

Özet şudur:

Anayasal vatandaşlık adı verilen formül, emperyalist yayılmacılığın ve fetihçi saldırganlığın giriş kapısıdır. Savaşa karşı barışı yükseltmenin yolu, bu kapıyı kapatmakla, yani anayasal vatandaşlığı reddetmekle ve ulusal vatandaşlıkta ısrar etmekle açılacaktır.

Birgün Gazetesi'nde **Attila AŞUT'un** dediği gibi, eski dünyanın tüm gerici güçleri, Türkiye'de dolaşan 'ulusalcılık hayaleti'ni defetmek üzere kutsal bir ittifak içine girdiler. Hiç kuşumuz yok, geleceğimiz, emperyalizme ve gericiliğe karşı ulusal birlikler savunularak ve bunların uluslararası dayanışmasıyla kurulacak.

(BAG,10 Şubat 2013)

ANAYASAL VATANDAŞLIK ve Sn. RIZA TÜRME'İN DÜŞÜNCE'Sİ

R. Türmen, anayasaya "Türk vatandaşlığı" yazmak, etnik temelli anayasa yapmak demektir diyor; oysa tam tersine anayasaya AK(P)KK ittifakının "TC vatandaşlığı" terimini yerleştirmek, açıkça ve düpedüz etnikçi bir anayasa yapmak demektir.

10 Şubat 2013 Pazar günü Milliyet Gazetesi'nin 28. Sayfasında 'düşünenlerin düşüncesi' köşesinde CHP İzmir Milletvekili Sayın Rıza TÜRME'İN bir yazısı yayımlandı. Yazı "**etnik kimliğe dayalı vatandaşlık yanlısı**" başlığı taşıyor.

12 Şubat 2013 günlü "Anayasa geniş uzlaşmayla olmalı" başlıklı yazısında **Fikret BİLA** bu düşünceyi Genel Başkan **Kemal KILIÇDAROĞLU**'na sorduğunda şu yanıtı almıştır:

"Anayasa çalışmalarında tartışma konularından biri de vatandaşlık maddesinde yaşanıyor. Bu bağlam yeni anayasada, "Türk milleti, Türk vatandaşı, Türk vatandaşlığı" gibi

kavramların bulunmasına BDP karşı çıkıyor. Bu konu, CHP içinde de tartışılmıştı. Kılıçdaroğlu, bu konudaki görüşünü de şöyle özetledi: "Türk milleti kavramı yeni anayasada da yer almalı. Bizim önerimiz, yeni anayasanın başlangıcında Türk milleti olgusuna yer verilmesi yönünde. Türk milleti elbette anayasada yer alacak."

Kılıçdaroğlu'na, CHP'nin Uzlaşma Komisyonu üyesi ve eski AİHM Yargıcı Rıza Türmen'in, 'vatandaşlık tanımının anayasada yer alması gerekmiyor' biçimindeki açıklamasını anımsattığımda şu karşılığı verdi: "**Bizim, parti olarak bu konudaki görüşümüz belli. Komisyona bu maddeyle ilgili önerimizi de verdik. CHP'nin önerisinde 'Türk vatandaşlığı' ifadesi ve tanımı yer alıyor.**"

Milletvekili TÜRME'İN, CHP'nin Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda kendisini temsilen görevlendirdiği üç üyeden biridir. CHP'nin bu Komisyon'a önerisi ise, "Türk vatandaşlığı"

biçiminde sunulmuş bulunuyor. Demek ki kendisi, CHP'nin bu önerisinin doğru olmadığını düşünüyor. İşin bu yönü, parti açısından değerlendirilmesi gereken bir boyuttur.

Bu değerlendirme, yazının yayımlandığı gazetenin "düşünenlerin düşüncesi" köşesinde yer aldığı da göz önünde tutularak, yazının yalnızca düşünce boyutuyla ilgilidir.

"TÜRK VATANDAŞLIĞI" NEDEN YANLIŞ ve NEDEN YANLIŞ DEĞİL?

Yazar, Türk vatandaşlığının, bir "etnik köken"e dayandığı için kabul edilemeyeceği görüşündedir:

1. İkinci dünya savaşının ardından vatandaşlık ve ulus devlet arasındaki bağ kopmuştur. Temel hak ve özgürlüklerden yararlanmak için bir ulusa mensup olma koşul olmaktan çıkmıştır.
2. "Türk" sözcüğünün etnik anlamı olmayan bir ortak üst kimlik olabilmesi için her şeyden önce başka etnik grupların da bunu kabul etmesi gerekir. Oysa böyle bir kabul yok.
3. "Türk" sözcüğü etnik anlam taşır. "Bu örnekler de... bu topraklarda yaşayan ve farklı etnik kökenlerden gelen bütün yurttaşları kapsamadığını; belli bir etnik kökene karşılık gelecek şekilde anlaşıldığını gösteriyor.
4. Farklılık içinde birlik ve bütünlük yaratan bir anayasa istiyorsak, etnik bir üst kimliğe dayanan bir vatandaşlık tanımından vazgeçmemiz gerekiyor.

Bu savlardan ilki, tarihsel gerçeklere aykırıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası, sömürgecilğe karşı verilen ulusal kurtuluş savaşlarıyla dolu. Azgelişmiş ülkeler dünyası, bu tarihten başlayarak "yaşasın bağımsızlık ve ulusal egemenlik" dediler. Sömürgeciliğin kanlı tarihi o yıllarda ulusal direnişlerle kapandı. Diploması adı verilen uluslar arası ilişkiler, tarihte hiç olmadığı kadar çok sayıda ülkeyi İkinci Dünya Savaşı sonrasında kapladı.

İkinci sav kısmen doğrudur. Türk vatandaşlığı siyasal kurumunu, yurttaşların büyük bir bölümü severek içselleştirmiştir. Genel kabul vardır.

Durumun istisnası, Güneydoğu Anadolu merkezli etnik kimlik siyaseti güden gruplar ve 30 yıla yayılmış terörle yaratılan kanlı ortamdır. Bu kısmi ve kendine özgü reddiye, sorun çözülsün diye 'Türk sorunu' yaratmaya yetmez. Böyle yapılırsa sorun ile çözüm arasındaki dengesizlik, asimetri, mevcut sorunu çözemeyeceği gibi altından kalkılması çok güç bambaşka sorunlar doğurur. Kaldı ki, köklü bir tarihsel geçmişten gelen kurucu-birleştirici kavramların tarihsel temeller göz ardı edilerek 'isteksizlik' gerekçesiyle reddinin mümkün olduğu nasıl düşünülebilir?

Üçüncüsü, Türk sözü etnik anlam taşımaz.

Elbette bir toplumsal anlamı vardır; ama Türk adıyla hiçbir etnik grup yoktur. Türkmen, Yörük, Tahtacı.... etnik gruplar vardır. Oğuz boylarının toplulukları, bin yıllık Anadolu tarihi ve yüz yıllık uluslaşma süreci içinde, kendi renklerini kurulan siyasal birliğe vermişlerdir. Renklerini, yani dil ve kültürlerini vermişler ve geri çekilmişlerdir. Cumhuriyet tarihi boyunca ve şimdi, bu etnik gruplar ben "egemen unsur"um diyerek hiçbir toplum ve devlet mekanizmasında tekel ya da kast olmamışlardır. Aksine, bu etnik gruplar ülkemizin gelişmesinden belki de en az payı alanlardır. Üstelik, içlerinden bir bölümünün Alevilik inancı nedeniyle Osmanlı'dan bugüne pek çok haksız saldırıya hedef oldukları da açık bir gerçektir.

Türk vatandaşlığı, her etnik kökenden insanımızı kucaklayabilen esnek ve gelişkin bir toplumsal bağdır. Türk kavramının İkinci Dünya Savaşı arifesinde kimilerince soy-bağlı tanımlanmaya gayret gösterilmiş olması, kimilerince de 12 Eylül rejimindeki gibi başka etnik grupları inkar aracı olarak kullanılmaya çalışılmış olması, kavramın kendinden doğan bir sorun değildir.

Dördüncü sav, "farklılık içinde birlik ve bütünlük istiyorsak etnik üst kimlik olmaz" görüşü tuhaftır. Elbette kültürel farklılıkların korunup geliştirilmesini istiyoruz. Etnik kimlik ana-baba demektir. Onun reddi, ana-babanın reddi anlamına gelir ki, bunu hiç kimse kabul etmez. Ama bu farklılıkları koruyarak birlik sağlamanın yamalı bohça gibi bir milliyetler devleti yaratmakla da hiçbir ilişkisi yoktur. Ulusal devlet,

farklılıklarla uzlaşır-çelişkili bütünlüğünü yaratmanın en elverişli araçlarından biri olma yeteneğine sahiptir. Milliyetler devleti ise, çağımızda farklılıkları birbirlerinden uzaklaşmaya zorlayan yapısı nedeniyle bütünlük sağlama yeteneğinde değildir.

NEDEN BAŞKA BİR TANIM GEREKİR?

Yazar “aslında Anayasa’da vatandaşlık başlıklı bir madde yer alması gerekmiyor” görüşündedir. Ama bir düzenleme madem ki yer alsın isteniyor, o zaman adını söylemediği başka bir tanım [örneğin TC vatandaşlığı] getirilsin diyor.

Peki neden? Yazıya göre:

1. Soğuk savaşın sona ermesinin ardından, etnik ve dinsel kimlikler öne çıkmaya başlamıştır. Farklılıklara dayanan kimlikler siyasal taleplere dönüştü.
2. Artık ‘bir ulus devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes, **farklılıkları dikkate alınmaksızın eşittir’ demek yetmiyor**” diyor. Bireyler “iyi ama, benim kimliğimi oluşturan farklılığım ne olacak, ben **farklılığım ile birlikte eşit olmak** istiyorum” diyorlar.
3. Bu, Türkiye’nin demokratikleşmesi ve anayasanın gerçek anlamda bir toplum sözleşmesi [olması] bakımından gerekir.

Tartışma Türkiye’ye ve bugüne ilişkindir. Oysa sıralanan üç gerekçenin Türkiye ile ilişkisi yoktur. Başka bir deyişle sıralanan üç gerekçe, dünyanın herhangi bir ülkesi içinde geçerli sayılabilir. İlki “zamanın ruhu böyle!” anlamına gelmektedir. İkincisi “bireyler öyle istiyor” diye özetlenebilir. Üçüncüsü de bir tür “iyi anayasa ruhu” ile ilgilidir.

Türkiye ile ilişkisi kurulmamış, herhangi bir ülke için kullanılabilecek nitelikte olan bu gerekçeler doyurucu olmasa da, bir an için kabul edelim. Asıl büyük sorun bu noktada karşımıza çıkıyor.

KİMLİKLER SOĞUK SAVAŞ SONRASI MI ÖNE ÇIKTI?

Yazar, “başka bir vatandaşlık tanımı gerekir” savını, “soğuk savaşın sona ermesinin ardından,

etnik ve dinsel kimlikler öne çıkmaya başlamıştır. Farklılıklara dayanan kimlikler siyasal taleplere dönüştü” sözleriyle bir zorunluluk hali olarak ortaya koyuyor.

Oysa, ‘kültürel kimlikli vatandaşlık’ önerisi, ilk kez soğuk savaşın ardından, yani 1990’lı yıllarda ortaya atılmış bir formül değildir. **Bu öneri günümüzde resmi olarak tam 114 yaşındadır.** Yani doğumu hemen 20. yüzyılın başına, Avusturyalılara ve kişi olarak da **Otto Bauer’e** aittir. O zamanlarda hem kuram hem yaşam tarafından reddedilerek 1918’de ‘olmazlar’ arasına atılmış eski bir öneri.

Avusturya’da 1899 yılında sosyal demokrat partinin Brünn Kongresi’nde dile getirilmiş, buradan Rusya’ya sızramış ve her iki yerde de çetin tartışmaların ardından reddedilmiş olan bu önerinin kuramcısı Otto BAUER, ‘milliyetlerin kültürel özerkliği’ yanlısıdır. Bauer’in savunduğu şey, tek tek ülkelerde yaşayan farklı etnik-dinsel topluluklara coğrafya üzerinde bölgesel özerklik değil, “topluluklara kültürel özerklik” tanınmasıdır.

Etnik ve dinsel kimlikler, öyle anlaşılıyor ki, Avrupa Birliği’nin kurulma çabalarıyla birlikte eskiler karıştırılınca yeniden keşfedilmiş durumdadır. Ama günümüzde, bizlerin sorunlarına değil de, “Avrupa birleşmesinde karşılaşılan sorunlara çare olur mu?” diye elde evirilip çevrilmiş henüz ham bir fikirdir. Yaklaşık 100 yıl önce terk edilmiş olan bu fikri 1990’larda **Alman Jürgen Habermas** işlemeye girişmiş. Habermas’ın kitaplarının Türkçe yayımlanmasında en çok çaba gösteren çevrelerden biri, siyasal İslamcı yayınevleridir.

Kısacası farklı kimlikler konusu, “bu zaman”ın ürünü olmadığı gibi, getirilen ‘çözüm’ de yeni değildir.

BU “BAŞKA BİR TANIM” NASIL BİR SİSTEM GETİRECEK?

Başka bir vatandaşlık tanımı, nasıl bir toplum ve devlet sistemi kurmayı gündeme getirecek? Sayın Türmen’in yazısında bu soruya karşılık gelen paragraflar şunlardır:

“Bu talepler, ancak hak temelinde bir vatandaşlığın kabul edilmesiyle karşılanabilir. **Bu haklar, temel hak ve özgürlükler yanında farklı olmaya ilişkin kültürel hakları da** kapsıyor. Bireyin farklılığını koruyup geliştirebildiği bu haklara sahip olması, bunların anayasa ve yasalarla güvence altına alınması, azınlığın çoğunluğa karşı korunması yanında tüm vatandaşların birlikte yaşayabilecekleri ortak bir zemin yaratabilmek bakımından da önemli. Bu nedenle, kültürel hakların tanınması toplumda bölünmeyi değil bütünleşmeyi öngörür.”

Buna göre anayasa, “bireyin/yurttaşın temel hak ve özgürlükleri” üzerine yükselmeyecektir. Bu olacak, ama bireysel haklara ek olarak bir de “topluluk hakları” inşa edilecektir. Yani şimdiki “devlet – birey” arasındaki doğrudan ikili ilişki, “devlet – milliyet (kültürel topluluk) – birey” biçiminde aracılı üçlü ilişkiye dönüştürülecektir.

Önerilen “başka bir vatandaşlık tanımı”nın TC vatandaşlığı ya da Türkiye vatandaşlığı olduğunu artık biliyoruz. Bilmediğimiz ve bu düşüncede olanların açıklamadığı şey, “kültürel hakları tanımak” işleminin ne anlama geldiğidir. **Kolektif kültürel haklar, devlet ve toplum sisteminde nasıl kurulacak ve işletilecektir?**

Şimdiki gibi etnik kimliklere kör bir devlet değil, bireylere etnik topluluklar ya da milliyetler huzmesinden bakan bir devlet inşa edilecektir. Şimdiki vatandaşlık sistemi doğrudan doğruya bireysel hak ve özgürlüklere dayanmaktadır. Önerilen sistemde ise, devlet ile birey arasında kolektif kültürel kimlik (*Otto Bauer’in diliyle milliyetlere kültürel özerklik*), yani etnik grup/milliyet halkası yerleştirilecektir.

Şimdiki ulusal devlet ilkesi, bu tür bir mantığı reddeder. Bu sistemde devlet – birey ilişkisi ulusal kimlik (Türk vatandaşlığı) sayesinde doğrudan kurulur. Eğer herhangi bir birey, sinsice, kör kalınması gereken ‘etnik kimliği’ bahane edilerek temel hak ve özgürlüklerden yoksun bırakılırsa, bunun sonucu meşruiyetin yıkımı, yönetebilirliğin bunalıma düşmesi olur. Bu nedenle, bu tür uygulamalar genel kamuoyu

süreçlerinin yanı sıra idare hukuku, - medeni hukuk – ceza hukuku hükümleriyle yasak kılınmıştır.

Önerilen formül ise, toplumdaki tüm “kültürel topluluklar”ın kendi hukuksal varlıklarına kavuşturulmasını ister. Bu, yazarın da belirttiği gibi “siyasal bir talep”tir; dolayısıyla ilk sonucu devlet – birey ilişkisinin yeniden kurulmasıdır. Bu formülde bireyler devletin karşısında bir yandan “birey olarak gerçek kişi”liğe, ama aynı zamanda ait olduğu kültürel topluluğun –milliyetin hukuksal kişiliğine de sahiptir. Devlet, bireyler arası eşitliği, milliyetler arası eşitlik süzgeci üzerinden sağlayacaktır.

Bu nasıl yapılabilir?

İki örnek düşünebiliriz: Örneğin, ‘kolektif kültürel haklar’ bağlamında, etnik grup ya da milliyetlerin dillerinin de resmi dil sayılması gerekir. Demek ki yalnızca mahalledeki gündelik yaşam değil, asıl önemlisi siyasal ve yönetsel yaşam “çok dilli” hale gelecektir. Eğitim, savunma, bürokratik işlemler... , birden fazla resmi dille yürütülecektir.

Yine örneğin, bürokrasiye atamalar ve elbette genel ve yerel seçimler sisteminin de buna göre düzenlenmesi gerekir. Diyelim ki kamu yönetimine personel alımı, yönetici ataması yapılacak. “Eşit anayasal vatandaşlık” yani farklılıkların eşitliği ilkesi gereğince, işe alımlarda, her milliyete ülke nüfusunun içindeki payına uygun oranda kota ayrılması zorunlu olacaktır. Benzer biçimde, siyasal seçimlerde de her etnik topluluk/milliyet, ülke nüfusunun ne kadarını oluşturuyorsa, TBMM ve belediye meclisi sandalyelerinin o kadarlık yüzdesi bu gruplara ayrılacaktır.

Aksi halde, böyle düzenlemeler yapılmazsa, “etnik gruplar arasında anayasal eşitlik” emri nasıl sağlanabilir?

Böyle bir devlet işleyişinde merak edilmeye değer boyutlar vardır. Birkaçını şöyle dile getirebiliriz:

(1) Bireysel temel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi görevinin ne kadarı

devlete, ne kadarı 'kolektif kültürel hak sahibi milliyete' bırakılacaktır?

(2) Devlet bireyler arasında eşitliği sağlamaktan mı, yoksa etnik gruplar/milliyetler arası eşitliği sağlamaktan mı sorumlu olacaktır?

(3) 'Kolektif kültürel hak' toplulukları, yani milliyetler arasında ortak bağ ne üzerinden ve nasıl kurulacaktır?

(4) Uygarlığın en önemli işareti olan 'entegrasyon/bütünleşme', farklılıklar sürekli derinleştirilirken hangi mekanizmayla sağlanacaktır?

Yoksa 'kolektif kültürel hakları tanımak' yukarıda belirttiklerimizden başka bir siyasal sistem mi öngörmektedir?

SONUÇ

Bu yaklaşımın, Yugoslavya'nın Birleşmiş Milletler ve "uluslararası toplum" mandasında altı devlete bölünmesinden sonra ortaya çıkan **Makedonya** ve **Kosova** gibi örneklerde yaratılmış olan 'etnik topluluklar demeti' modelinden başka bir sistem vaat etmediğini söyleyebiliriz. Böyle bir sistemin, Türkiye gibi coğrafya, nüfus, ekonomi bakımından büyük ve Asya – Avrupa arasında Orta Doğu ile sarmalanmış bir ülkeyi geleceğe taşıma gücü yoktur.

"Türk vatandaşlığı" değil, ama "TC vatandaşlığı" etnik temellere dayanan bir anayasa getirir.

Çünkü anayasal vatandaşlık denen bu formül, anayasanın yalnızca yurttaşların temel hak ve özgürlüklerine dayanan değil; aynı zamanda milliyetlerin / etnisitelerin / kolektif kimliklerin haklarına dayanmasını öngörür. Böylece, vatandaşlık etnik olmasın derken, tüm toplum ve devlet sistemi etnikçiliğe dayandırılmış olur.

Bizler, ulusal vatandaşlık temelinde bir anayasa olsun diyoruz. Anayasa geniş ve güçlü bireysel temel hak ve özgürlüklere dayansın diyoruz. Etnik – dinsel toplulukların kimlik hakları vatandaşlıkla, yani siyasal olarak değil; sosyal – kültürel alanda özgürleştirilsin diyoruz.

Söz konusu yaklaşımı savunanların, en önemli soruyu duymazdan gelmelerine son vermek ve açıklamalarını istemek gerekir:

.Anayasal vatandaşlık (TC) çerçevesinde tanınacak olan "kolektif kültürel haklar" nasıl bir siyasal – yönetsel sistem kurulmasını gerektirmektedir?

.Bu hakların kullanılmasını sağlayacak kural ve kurumlar nelerdir?

Kimsenin bu soruları duymazdan gelme hakkı yoktur. Aksi halde, ne "etnikçi değil özgürlükçü olalım" sözleri, ne de "silahlar sussun fikirler konuşsun" sözleri kimseye inandırıcı gelmeyecektir.

[BAG, 11 Şubat/Yayın 25 Mart 2013]

Sn. ATILLA KART'ın KABUL ve REDLERİ

CHP Konya Milletvekili Sn. Atilla KART, Radikal adlı gazetede 15 Mart 2013 günü "Ne Mutlu Eğitim Diyene" başlıklı bir yazıyla, vatandaşlık kurumuna ilişkin görüşlerini kamuoyuna duyurdu.

Yazar tarihsel yargılarını şöyle dile getirmektedir:

(1) Atatürk 1920'lerde 'Türkiye Ahalisi' kavramını kullanmıştı ve bu 1924 Anayasası'nın özünü teşkil etti.

(2) Cumhuriyet tarihi boyunca 'Türk kimliği' resmi ve tartışılmaz kimlik olmuştur. Kürt kimliği olgusu, yalnızca 1920'lerin başında ve 1990'lardan itibaren açıkça kabul edilmiştir. Cumhuriyet boyunca asimilasyon uygulanmıştır; 'Türkiye Kürtlerinin Türkleştirilmesi' politikalarından vazgeçilmelidir.

(3) Hala sivil anayasamız yoktur; şimdi önümüzde önemli bir fırsat vardır.

Bilindiği gibi bu saptamalar, AKP – BDP ve bu kesimi destekleyen neoliberal yazarlar tarafından önceden beri dile getirilen siyasal değerlendirmelerdir. Yazarın bu savları içinde belki şimdilik üzerinde durulabilecek nokta, “sivil anayasa için önümüzdeki fırsat” değerlendirmesi olabilir. Hukuk devletinin tüm göstergelerini kırmış bir çoğunluk partisinin baskısı altında ve sürekli bir güven bunalımı ortamında ‘sivil anayasa fırsatı’ndan söz edebilmek, aşırı iyimserlik olsa gerektir.

Yazarın çözüme ilişkin olarak belirttiği görüşü ise şöyledir:

(1) Kürtlerin Türkiyeli oldukları duygusunu hissetmelerini sağlayacak politikalar üretilmelidir.

(2) “Eşit yurttaşlık” anlayışı benimsenmelidir.

(3) Eşit yurttaşlık anlayışı, anadil eğitimi – öğretimi başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerde yapılacak anayasal düzenlemeler, aidiyet duygusunun güçlü hale gelmesini sağlayacak, Türkiye’yi herkesin Türkiyesi yapacaktır.

“Eşit vatandaşlık” anlayışı, bireysel temel hak ve özgürlüklerle ilgili değildir. Bireysel haklarla ilgili kavram “yurttaşların eşitliği”dir. Yazarın sözünü ettiği terim ise, farklı kimliklerin kültürel haklarının siyasallaştırılması ile ilgilidir. Bu durumda Sayın Atilla Kart “anayasal vatandaşlık sistemi”ni benimsiyor; bireysel değil kolektif kimlik hakları temelinde bir anayasa yaklaşımıyla hareket ediyor demektir.

Dolayısıyla yazı, sayın milletvekilinin “ulusal devlet ilkesi”ne karşı olduğunu gösteriyor.

Nitekim kendisi de, “laiklik ve üniter devlet temeldir” diyor. Ama *ortadaki sorunun “ulus devlet ve ulus devletin şahsında ‘etnik bir üst kimliğe’ odaklılık olduğunu dile getiriyor.* Adını açıkça yazmasa da, yazının bütününden açıkça anlaşılıyor ki, bu ‘etnik üst kimlik’ ulusal devletin yapıtaşı olan Türk vatandaşlığıdır. Yazıda “Türkiye kamuoyu”, “Türkiye Toplum”, “Türkiyeli Kürtler”, “Türkiyeli olma duygusu”

sözcüklerinin oldukça sık kullanımı, bu sonucu pekiştiriyor.

Ulusal devlet ilkesi, Anayasa’nın değiştirilmez maddelerinden biri olan 3. Madde konusudur: “Türkiye devleti... milletiyle bölünmez bütündür.” Bu ilkenin mekanizmaları, bireysel temel hak ve özgürlükler temelinde siyasal kimlik olarak Türk vatandaşlığı; kolektif kimliklerle ilgili konuların siyasal değil toplumsal – kültürel düzlemde korunması ve geliştirilmesi üzerine kuruludur.

Yazar, BDP ve AKP arasındaki anlaşmayı uygun görüyor; anayasada Türk vatandaşlığından vazgeçilmesini savunuyor. Onlardan farklı olarak ise, “Türk Milleti sözü kalsın ve Atatürk’ün kurucu rolünün kabulü olsun” diyor. Ne var ki, her iki unsuru da bir ‘hatıra’ olarak korumayı öngörüyor; bunların anayasanın kurucu ilkeleri olarak temele yerleştirilmesini arzu etmiyor.

Demek ki Türk Milleti ile Atatürk, anayasanın başlangıç bölümünde anılacaklardır; hüküm maddelerinde değil. Böylece Madde 3’teki **‘ulusal devlet ilkesi’ kaldırılmadan içi boşaltılacaktır.** Bu ise, CHP’nin ‘Anayasa’nın ilk dört maddesi kırmızı çizgimizdir’ duruşunu göstermelik kılmak anlamına gelir.

Birkaç Söz...

Sayın Atilla Kart’ın Mustafa Kemal Atatürk’e ve ülkesine olan sevgisinde şiddetle samimi olduğunu, kendisini tanıyan ya da çalışmalarını izlemiş olan herkes, hepimiz biliriz. Buna karşın, bütün bir Cumhuriyet’i “asimilasyon”la suçlaması, tarihsel gerçeklere aykırıdır ve kabul edilemez. Türk ulusal kimliğinin, zamanımızın etkili ve uygun bir tarihsel entegrasyon – bütünleşme aracı olduğu, halkımızın ezici çoğunluğunun bunu gönülle ve sevgiyle kabul etmiş bulunduğu gerçeklerini es geçmemek gerekir.

Anayasa temelinde yapılması gereken tercih iki seçenektir:

.Bireysel temel hak ve özgürlükler temelinde “yurttaşların eşitliği”ni gelir dağılımı adaletini de içerecek biçimde genişletip güçlendiren bir ulusal vatandaşlık sistemi mi?

.Kolektif kültürel hakları siyasallaştırmayı ve bireylerin eşitliğini değil, ait oldukları milliyetlerin/etnisitelerin/alt kimliklerin eşitliğini (eşit yurttaşlık) öngören bir anayasal vatandaşlık sistemi mi?

Bizim tercihimiz birincisidir. Yazarın tercihi ise ikincisidir; belki daha doğrusu ikincisine ya(t)kıdır. **[BAG, 29 Mart 2013]**

ANAYASANIN KELEBEĞİ VATANDAŞLIK TANIMIDIR

Kimi değişiklikler “kelebek etkisi”ne sahiptir.

Bilindiği gibi kelebek etkisi, “bir sistemin başlangıç verilerindeki küçük değişikliklerin büyük ve öngörülemez sonuçlar doğurabilme” durumudur. Denir ki, bir yerlerde bir kelebeğin kanat çırpışı, dünyanın yarısını kasıp kavuran bir kasırgaya neden olabilir.

Acaba anayasa değişikliğinde “kelebek etkisi” yaratacak olan değişiklik hangisidir?

Bazı kesimler, anayasa yapımında düğüm noktasının, AKP’nin son sürprizi olan ‘başkanlık sistemi’ olduğunu ileri sürmeye başladılar. Öcalan ‘Tayyip Bey istiyorsa destekleriz’ derken; BDP başkanı Demirtaş bir “olmaz” bir “olur” dedi. AKP başkanlık önerdi, BDP bölge idareleri... Biri tepeyi kurarken öbürü alt tarafı kurmaya girişti.

Yapılmak istenen değişikliklerde ağırlık merkezini doğru saptamak, yaşamsal öneme sahiptir. Yaygınlaştırılmaya çalışıldığı gibi, anayasa tartışmalarında düğüm noktası ‘başkanlık rejimi’ mi?

Anayasa’nın kelebek etkisi yaratacak maddesi ‘başkanlık sistemi’ ya da başka bir nokta değil, ‘vatandaşlık maddesi’dir.

Vatandaşlık maddesinden “Türk vatandaşlığı” çıkarılıp “TC vatandaşlığı” getirildiğinde ya da yalnızca “vatandaşlık” dendiğinde şu düzenlemeler kendiliğinden yapılabilir olur:

- Birden fazla resmi dil kabul edilebilir. Eğitimde, savunmada, tüm kamu

hizmetlerinde ve özel sektörde birden fazla resmi dil kullanımı mümkün kılınmış olur. Böylece “ulusal devlet” yıkılmış, yerine “milliyetler devleti” kurulmuş olur.

- Bölgesel resmi dillerin kabulüyle eyalet sistemi inşası gerekli hale gelir; eyalet sistemi ise tepede ‘başkanlık rejimi’ gerektirir.

Elbette parlamenter sistemin ‘başkanlık rejimi’ne dönüştürülmek istenmesi önemlidir; kabul edilmesi mümkün değildir. Elbette ‘laiklik ilkesi’ önemlidir; bundan vazgeçilmesi mümkün değildir. Elbette Atatürk ilke ve devrimlerinin tarihsel temel olarak kabul edilmesi, vazgeçmeyeceğimiz tavırların başında gelir. Elbette “sosyal devlet”, “hukuk devleti”, “kuvvetler ayrılığı”, “yargının bağımsızlığı”, “temel hak ve özgürlükler” çok önemlidir. Anayasanın tüm temel ilkeleri ve hatta her cümlesi önemlidir.

Ama, bugün yaşadığımız ortamda anayasa değişikliklerinin sert çekirdeğini “vatandaşlık tanımı” oluşturur.

Ya da şöyle diyebiliriz:

Anayasa değişikliklerinin kelebek etkisi taşıyanı, ‘vatandaşlık tanımı’dır.

Onun “Türk vatandaşlığı” çıkarılıp “TC vatandaşlığı getirilerek değiştirilmesi, tüm siyasal ve toplumsal yaşamı baştan aşağıya değiştirir.

[BAG, 8 Mayıs 2013]